

LEGĂTURILE LUI SIGISMUND DE LUXEMBURG CU ORADEA ȘI MĂRTURII PRIVIND MORMÂNTUL SĂU DIN CETATE*

Mihai GEORGIȚĂ**

RELATIONS OF SIGISMUND VON LUXEMBURG WITH ORADEA AND PROOFS ABOUT HIS GRAVE OF THE CITADEL

Abstract

The King of Hungary Sigismund von Luxemburg, who became Roman-German emperor in 1414, had a special relation with Oradea. There happened important things during his reign therefore he wanted to be buried in the Saint Maria cathedral from citadel, where his first wife and the Saint King Ladislau were buried too. Along the time, there are many proofs about his grave and about a great treasure hidden in the citadel, wanted by all that had come to rule the city Oradea. The treasure was looked by the Ottomans too, when they conquered the citadel in 1660, but parts from treasure and grave were discovered by the Austrians in 1755, a discover confirmed by archaeological researches from the beginning of 20th century.

Key words: citadel, grave, King of Hungary, Oradea, Sigismund von Luxemburg.

Înainte de a trece la prezentarea unor mărturii din cronică și documente care se referă la înmormântarea și mormântul împăratului Sigismund de Luxemburg la Oradea, considerăm că nu este lipsit de importanță să arătăm cum și în ce împrejurări a ajuns acest împărat romano-german să-și doarmă somnul de veci la marginea de răsărit a acestui vast imperiu.

O primă explicație am putea-o găsi în faptul că el a stat cel mai mult pe tron ca rege al Ungariei, fiind căsătorit așa cum bine se cunoaște cu Maria, fiica regelui Ungariei Ludovic I de Anjou. Chiar din 1379, de la vârsta de 11 ani, deoarece i-a fost promisă mâna fiicei regelui, a venit la curtea regală din Buda, unde s-a educat și s-a format, însușindu-și limba și obiceiurile. În 1385 se căsătorește cu Maria, iar în martie 1387 Dieta Ungariei îl alege rege¹. Astfel a reușit să se atașeze mult de Ungaria. Pe acea vreme Oradea ajunsese una dintre cele mai mari orașe și cetăți din regatul Ungariei². Însemnătatea orașului era dată de episcopia romano-catolică, care-și avea reședința în cetate și a cărei venituri o situa în fruntea ierarhică a episcopilor din Ungaria. Însă importanța episcopiei din Oradea era una de natură simbolic-spirituală. În catedrala din cetate era înmormântat regele Ladislau I,

---

* Studiul a fost prezentat la conferința internațională *Sigismund de Luxemburg și timpul său*, desfășurată la Oradea în decembrie 2007, cu titlul *Mărturii documentare privind istoria mormântului lui Sigismund de Luxemburg de la Oradea*

** Arhivele Naționale-Serviciul județean Bihor, email: misu_arhive@yahoo.com

¹ Révai Nagy Lexikona, tom, XIX, Budapest, 1926, p. 752.

⁴ Horváth Jenő, *Nagyvárad története*, Nagyvárad, 1942, p. 22

întemeietorul Capitlului și al Episcopiei³. După sanctificarea acestui rege în 1192 începe dezvoltarea Oradei, devenind unul din cele mai importante locuri de pelerinaj. Astfel se explică de ce aici au fost înmormântați regele Andrei al II-lea, Beatrix de Luxemburg, a doua soție a regelui Carol Robert de Anjou, iar potrivit cronicii lui Simion de Kéza chiar și regele Ladislau Cumanul⁴. Așadar, orașul și cetatea Oradea au devenit un loc simbolic pentru regatul Ungariei. Un rol important la avut politica regală angevină de promovare intensă a cultului Sfântului Ladislau. În consecință, în veacul al XIV-lea a fost construită o nouă catedrală în stil gotic⁵. La prestigiul Oradei a contribuit desigur și fervoarea religioasă, cu unele accente de fanatism, care domnea la curtea regelui Ludovic I de Anjou și a cărei promotoare era regina mamă⁶.

În asemenea climat de emulație spirituală, Oradea s-a remarcat ca un punct de atracție al vieții religioase și culturale. După încoronarea sa la 12 septembrie 1387, regele Sigismund și soția au venit la Oradea pentru a se închina la mormântul Sfântului Ladislau⁷. De acum Oradea a început să devină locul preferat pentru familia regală. În 8 februarie 1390 este menționată din nou prezența acesteia la Oradea⁸. În special regina Maria avea o deosebită plăcere să vină periodic la Oradea, fiind cazată la mănăstirea călugărițelor din Velența, locul ei preferat⁹. De asemenea, prezența la Oradea a familiei regale este consemnată și în 20 mai 1390, când în fața unei numeroase asistențe, a participat la dezvelirea impozantei statui ecvestre a Sfântului Ladislau, amplasată în fața catedralei și la sud de celelalte trei statui ale regilor canonizați Ștefan, Emeric cel Tânăr și Ladislau, statui executate cu 20 de ani mai devreme¹⁰.

Un eveniment tragic îl va determina pe împăratul Sigismund de Luxemburg să se atașeze mai mult de Oradea. În 17 mai 1395, în urma unui accident hipic, regina Maria moare și este înmormântată potrivit dorinței sale în catedrala din Oradea la picioarele mormântului Sfântului Ladislau¹¹. Acesta poate a fost cel mai hotărâtor motiv pentru care Sigismund a ales să fie înmormântat la Oradea, dar abia mai târziu își va exprima clar opțiunea de a fi înhumat lângă soția sa. De acum el se va implica tot mai mult în dezvoltarea vieții religioase de la Oradea. Bunăoară, datorită demersurilor sale pe lângă papa Bonifaciu al IX-lea s-a acordat bisericii catedrale și mormântului Sfântului Ladislau dreptul de pelerinaj, asemenea bisericilor San Marco din Veneția și sf. Fecioara Maria din Assisi¹². Prin acest privilegiu Oradea devine unul din cele mai însemnate centre ale catolicismului. Numai astfel putem înțelege de ce regii catolici veneau aici în pelerinaj. De pildă, se știe, după unele surse, că în 1406 regele polon a venit în pelerinaj de Paște la Oradea, fiind însoțit de regele Sigismund, ocazie cu care s-a încheiat și un tratat militar¹³. Probabil la scurt timp după acest eveniment a avut loc un incendiu în catedrală, provocat de o lumânare rămasă aprinsă în sacristie, distrugându-se o parte din odoare și arhiva¹⁴. Sigismund se va implica în refacerea catedralei. Prezența regelui este menționată din nou la Oradea în 18 și 19 octombrie același an, în circumstanțele înăbușirii unei rebeliuni a nobililor maghiari, cu ajutorul voievodului Transilvaniei Știber. A revenit la Oradea pentru a-și asigura fidelitatea nobilimii și a clerului din zonă. În acest sens face donații consistente Capitlului și întărește

³ Liviu Borcea, *Bihorul medieval. Oameni, așezări, instituții*. Editura Arca, Oradea, 2005, p. 67-68.

⁴ Kery Terézia, *Királyi temetkezések a váradi székesegyházban*, în „Váradi kötötédek”, Budapest, p. 162-163, 167.

⁵ Adrian Andrei Rusu(coord), *Cetatea Oradea. Monografie arheologică. vol. I. Zona palatului episcopal*, Editura Muzeului „Țării Crișurilor”, Oradea, 2002, p. 8.

⁶ Pál Engel, *Regatul Sfântului Ștefan. Istoria Ungariei medievale 895-1526*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2006, p. 198-199.

⁷ Horváth Jenő, *op. cit.*, p. 19

⁸ Borovszky Samu, *Bihar vármegye és Nagyvárad*, Budapest, 1901, p. 19

⁹ Bunyitay Vincze, *A váradi püspökség története*, vol. I, Nagyvárad, 1883, p. 211.

¹⁰ Scholtz Béla, *Nagyvárad várának története*, Nagyvárad, 1907, p. 35-36; Horváth Jenő, *op. cit.*, p. 19.

¹¹ *Magyarország történeti kronológiája*, I, Budapest, 1981, p. 233; Lakos Lajos, *Nagyvárad multja és jelenjéből*, Nagyvárad, 1904, p. 30; Borovszky Samu, *op.cit.*, p. 477, Horváth Jenő, *op. cit.*, p. 19.

¹² Balogh Jolán, *Varadinum. Várad vára*, I, Budapest, 1982, p. 26.

¹³ Scholtz Béla, *op. cit.*, p. 40; Lakos János, *op. cit.*, p. 30.

¹⁴ *Ibidem*.

privilegiile Episcopiei. Tot acum își mărturisește deschis dorința de a fi înhumat alături de soția sa Maria¹⁵, deși în noiembrie anul anterior se recăsătorise cu Barbara fiica contelui Cillei Herman¹⁶. Atașamentul său față de Oradea este cât se poate de clar. În 13 iulie 1407 face din nou o donație către catedrală prin care dispune și refacerea altarului principal, fundamentat de el, probabil distrus în timpul aceluiași incendiu. De asemenea, cere să se officieze zilnic trei liturghii, una pentru iertarea păcatelor, alta pentru pomenirea morților și a treia, cea obișnuită pentru slăvirea celor sfinte (“unam missam pro peccatis et aliam pro defunctis dicere et legere, tertiam vero de die occurenti pulchre et sincere devotione decantare teneantur et debebunt”), iar după săvârșirea acestui serviciu divin, Psaltirea sau Psalmii lui David să fie cântați fără întrerupere în mijlocul biserici pe voci alternante de către 18 clerici, din cinul capitular și canonici care să se substituie permanent. (“postquam autem divina officia peracta fuerint ... Psalterium seu Psalmi Davidici alternantis vocibus in medio Ecclesiae praedictae per decem et octo Clericos...per praefatos Capitulum et Canonicos ad id deputatos et substitutos sine interruptione et intermissione aliquali... decantentur”¹⁷). Nu întâmplător am insistat asupra conținutului acestui document, deoarece am dorit să subliniem zelul religios al lui Sigismund și atașamentul pentru acest lăcaș de cult. Având în vedere efortul cel presupunea o astfel de râvnă spirituală, Capitlul n-a reușit întotdeauna să respecte doleanța regelui¹⁸. Cu toate acestea vom întâlni măturii care atestă o asemenea practică neîntreruptă a psalmodierii în catedrală.

Cu ocazia sărbătorilor de Paște din 1412 din nou este consemnată întâlnirea lui Sigismund cu regele polon Vladislav Jagello la Oradea. Acesta din urmă a revenit în pelerinaj la mormântul Sfântului Ladislau, parcurgând o bucată de drum pe jos, fiind însoțit de Sigismund călare¹⁹. Au petrecut aici împreună două săptămâni și au fost cazați în palatul episcopal²⁰. Din primăvara anului 1419 până în 1427 o exilează la Oradea pe soția sa Barbara, învinuită de adulter, și căreia îi confiscă toate averile, deși după 8 ani se vor împăca definitiv²¹. Tot în 1419, la 1 octombrie, semnează la Oradea un armistițiu cu turcii²².

În anii următori, deoarece din 1420 va fi numit și rege al Cehiei, va fi implicat direct în luptele împotriva husiților²³. Astfel că numai în mai 1422 Sigismund convoacă stările Ungariei la Oradea, solicitând sprijin în vederea contracarării mișcării husite. Firește era un bun prilej să se închine din nou la mormântul Sfântului Ladislau²⁴. În catedrala din Oradea va adăposti în 1424 din calea urgiei husite moaștele sfântului rege burgund Sigismund²⁵. Unii afirmă, și datele converg spre această ipoteză, că Sigismund de Luxemburg ar fi făcut din Oradea o capitală a imperiului său, imprimând Oradiei o dezvoltare cum n-a mai cunoscut²⁶. Acesta probabil a fost unul din motivele pentru care în 1434 solicită papei Eugen al IV-lea reconfirmarea dreptului de pelerinaj la moaștele Sfântului Ladislau, de ziua acestuia, când trupul îi era expus²⁷. Ultima prezență la Oradea este consemnată în decembrie 1436²⁸. De aici va pleca la Praga pentru a pacifica conflictele între catolici și husiți, drum care îi va aduce și sfârșitul.

¹⁵ Barovsky Samu, *op. cit.*, p. 477; Kerny Terezia, *op. cit.*, p. 165; Horváth Jenő, *op. cit.*, p. 19.

¹⁶ *Magyarország történeti kronológiája*, p. 241.

¹⁷ Bunyitay Vincze, *op. cit.*, p. 227.

¹⁸ Balogh Jolán, *op. cit.*, p. 27.

¹⁹ *Călători străini despre țările române*, Vol. X, partea a II-a, Editura Academiei Române, București, 2001, p. 1176: Robert Townson, naturalist și mineralog englez, în călătoria sa prin Oradea în 1793, amintește că regele polon, Vladislav Jagello, când a venit în pelerinaj la mormântul Sfântului Ladislau însoțit de împăratul Sigismund de Luxemburg, a parcurs pe jos “în semn de cucernică închinare” distanța de la Debrecen la Oradea.

²⁰ *Istoria orașului Oradea*, Editura Cogito, Oradea, 1995, p. 100; Aurel Tripon, *Monografia-almanah a Crișanei*, Tipografia diecezană Oradea, Oradea, 1936, p. 8. Balogh Jolán, *op. cit.*, p. 27.

²¹ *Magyarország történeti kronológiája*, p. 248, 251; Pál Engel, *op. cit.*, p. 243.

²² Barovsky Samu, *op. cit.*, p. 477; Scholtz Béla, *op. cit.*, p. 40.

²³ *Révai Nagy Lexikona*, p. 752; Pál Engel, *op. cit.*, p. 255.

²⁴ Barovsky Samu, *op. cit.*, p. 477; Lakos Lajos, *op. cit.*, p. 30.

²⁵ Kerny Terezia, *op. cit.*, p. 165; Horváth Jenő, *op. cit.*, p. 23.

²⁶ Aurel Tripon, *op. cit.*, p. 8.

²⁷ Balogh Jolán, *op. cit.*, p. 27.

²⁸ Barovsky Samu, *op. cit.*, p. 477.

Date despre împrejurările în care a survenit moartea sa și despre prima atestare documentară a înmormântării sale la Oradea aflăm în *Chronica Hungarorum* a prim-notarului cancelariei regale a lui Matia Corvinul, Thuróczy János, lucrare apărută la Budapesta în 1488²⁹. Conform acestui cronicar împăratul Sigismund suferea de o paralizie și era destul de înaintat în vârstă. La Praga s-a îmbolnăvit grav și a simțit că i se apropie obștescul sfârșit. A chemat la patul său pe principalii dregători ai Ungariei, mărturisindu-le ultimele dorințe. Îi era teamă să nu moară între cehi, care aveau puternice resentimente față de el și de unguri, întrucât era convins că se vor năpusti asupra lor. A mărturisit sincer că mereu a fost atașat de unguri și de aceea dorea să-i scoată din Praga. Prin urmare, a hotărât ca a doua zi să fie tuns și bărbierit, apoi să fie așezat pe un tron cu o cunună verde pe cap. Stând astfel pe tron să fie purtat cu o caleașcă fără cai prin centrul orașului în mijlocul mulțimii, care în mare parte a îngenunchiat în fața lui, iar el și-a luat rămas bun prin înclinarea capului. Astfel au reușit să părăsească Praga, însă în drum spre patrie, în 9 decembrie moare la Znaim în Moravia. Trupul neînsuflit, plâns de populația din Ungaria a fost adus la Oradea și înmormântat cu aceeași pompă ca la înaintașii săi³⁰. Asemenea dogilor venețieni și în felul în care a fost scos din Praga, trei zile a stat pe tron în timp ce supușii săi s-au închinat defunctului împărat³¹. La Oradea a fost adus cu un car cu 6 cai împodobit cu catifea, broderii din aur și pietre prețioase. Carul și cai au fost donate bisericii catedrale³². A fost înmormântat alături de prima soție așa cum și-a dorit³³, cu multe obiecte de preț. Putem rezuma acum motivele pentru care a optat să fie înmormântat aici. Evlavia față de Ladislau cel Sfânt, aici se afla și mormântul soției sale și a surorii bunicului său, dar și atașamentul față de Ungaria și Oradea.

După moartea acestuia o primă mențiune despre mormântul său se face într-o scrisoare adresată papei în februarie 1449 de lăncu de Hunedoara și Vitez János episcopul catolic de Oradea, prin care solicită îngăduința pelerinajului la mormintele din catedrală, astfel amintind la loc de cinste pe împăratul Sigismund, care este înmormântat de curând alături de alți regi vestiți în aceeași biserică³⁴. Antonio Bonfini în lucrarea sa *Faptele Ungurilor* (*Rerum Hungarorum*), referindu-se la catedrala din Oradea, amintește doar de mormântul Sfântului Ladislau. *Cronica Manacensis* menționează doar pe acesta și pe regina Beatrix, fiica împăratului romano-german³⁵.

De obicei, în atenția celor care au scris despre Oradea revine faimosul mormânt al Sfântului Ladislau. Sigismund de Luxemburg va fi pomenit de regulă alături de el, iar de cele mai multe ori vor fi menționați împreună. *Cronica Knauzianum* redactată în veacul al XVI-lea consemnează faptul că la mormântul sfântului Ladislau se cânta ziua și noaptea psalmii lui David ("ubi dies noctesque aput sepulcra eius decantantur in laudem dei psalmi Davidis"). Același lucru îl scrie în august 1525 de la Buda și Vincenzo Guidoto, ambasador venețian ("ha il corpo de Santo Wladislao fo re de Hungaria in la sua gesa alla sepultura dilqual ultra tutte le hore diurne et nocturne de di et de nocte sempre se cantanto psalmi")³⁶. Umanistul român Nicolae Olahus detaliază acest aspect în lucrarea sa *Hungaria*, arătând că e vorba de mormântul împăratului Sigismund, iar dacă ne gândim că el a solicitat psalmodierea neîntreruptă, atunci nu putem decât să-i dăm dreptate umanistului român. Astfel, acesta notează: "Oradea, reședința episcopului, strălucită prin biserica sa catedrală, mormântului Sfântului Ladislau, regele vestit prin minunile sale, precum și al împăratului Sigismund în care din așezământul aceluiași împărat se cântă ziua și noaptea Psalmii lui

²⁹ Révai Nagy Lexikona, XVIII, p. 538.

³⁰ Thuróczy János, *A magyarok kronikája*, Budapest, 1980, p. 335-337.

³¹ Kerny Terézia, *op. cit.* p. 165.

³² Bunyitay Vincze, *op. cit.*, p. 261.

³³ Scholtz Béla, *op. cit.*, p. 44; Borovsky Samu, *op. cit.*, p. 477.

³⁴ Balogh Jolán, *op. cit.*, II, p. 47-48: "eamdem ecclesiam, quae inter alias regni praedicti ecclesiarum plurimum sollempnis existit, sic de novo coeptam construit fecit opere nimium sumptuoso. Cumque praefatus rex opere huiusmodi minime completo fuerit vita functus et ad perfectionem huiusmodi operis ecclesiae ipsius facultates non suppetant".

³⁵ *Eadem*, p. 55-57.

³⁶ *Eadem*, p. 58-60.

David la mormântul său de către preoți care se schimbă pe rând³⁷. Mineralogul Georg Werner, referindu-se la potențialul mineralogic al Transilvaniei, amintește de izvoarele calde de la Oradea și de dorința împăratului de a fi înmormântat aici: „unele (izvoare) lângă Oradea care poartă numele Sfântului Ladislau, fie că aici s-a scăldat Sfântul Ladilau, fie că sunt închinat locului său sfânt, vestit prin mormântul său înzestrat bogat de dărnicia ba a lui, ba a împăratului Sigismund, care a vrut și el să fie înmormântat aici”³⁸.

În 1557, aproape în aceeași perioadă cu sursa amintită, în însemnările sale despre Oradea vestitul umanist și tipograf reformat Gáspár Heltai nota că în catedrala din Oradea a fost înmormântat Sfântul Ladislau și împăratul Sigismund („László teste nyugszik, és Zsigmond királyé és császáre”)³⁹. Un con de umbră se așează peste mărturiile despre mormintele regilor catolici de la Oradea în perioada Reformei religioase. După 1557 când Oradea a căzut în mâinile protestanților, la foarte scurt timp, instituțiile catolice au fost desființate, bunurile au fost confiscate, rămânând în picioare doar statuile regilor canonizați. Dar în 22 iunie 1565 a avut loc o mare răzmeriță unitariană care a distrus ultimele simboluri ale catolicismului orădean. Atunci a fost descoperit mormântul regelui Ladislau, iar osemintele sale au fost risipite⁴⁰. Probabil astfel au fost amestecate obiectele și bunurile prețioase din cavouri, ceea ce a creat mai târziu o confuzie în sabilirea cu precizie a mormintelor regale din fosta catedrală. Palatul episcopal și catedrala au fost demolate la ordinul principelui Gabriel Bethlen, iar din materialul construcției lor s-a folosit la ridicarea noii cetăți⁴¹. Despre ceea ce s-a întâmplat cu mormintele lor găsim mențiuni într-un anuar german din 1639 editat la Frankfurt: „în decembrie 1638 vechea biserică a fost complet distrusă, atunci a fost găsit un cavou în care se afla un sicriu regesc, în care s-a găsit o coroană bogat împodobită cu aur și pietre prețioase, un sceptru, potiruri și alte odoare bătute în aur, între acestea se afla un diamant foarte strălucitor, așa de mare ca un ou de găină, iar lângă acestea jilțuri și obiecte din argint”. Însemnările lui Frölich David din același an amintesc de biserica episcopală cu monumentele funerare ale împăratului Sigismund și ale regelui Ladislau și de faptul că ea din ordinul principelui Gabriel Bethlen a fost dărâmată și folosită la zidirea bastioanelor⁴². Acest lucru este menționat și de pastorul luteran Conrad Iacob Hilterbrand în timpul călătoriei sale prin Transilvania. Referindu-se la cetatea Oradea el notează următoarele, „cuprinde mai întâi în incinta sa biserica episcopală și mormântul împăratului Sigismund, împreună cu al regelui Ladislau. Dar de câțiva ani biserica a fost dărâmată din voința și porunca principelui Bethlen și încorporată cetății”⁴³. Istoricul Martin Zeiller consemnează și el în lucrarea sa „Neue Beschreibung des Königreichs Ungarn, apărută în 1646, că în „interiorul cetății mai era în urma cu câțiva ani o biserică distrusă, care avea două turnuri, era biserica episcopală, în care împăratul Sigismund și regele Ladislau al Ungariei au fost îngropați (Statuile ecvestre ale acestora în mărime naturală, cu încă a altor trei regi au fost turnate în metal și înainte se puteau vedea, și probabil se mai pot), dar de puțini ani din ordinul lui Gabriel Bethlen, acest templu a fost demolat și folosit la zidurile de apărare”⁴⁴. Informația despre statui și mormine este preluată în 1688 și de Georg Kreckwitz⁴⁵. Desigur informația cu privire la statuia ecvestră a împăratului Sigismund este eronată, deoarece se cunoaște din alte surse mai precise că el nu a avut o astfel de statuie. Când turcii au cucerit cetatea la finele anului 1660, nu

³⁷ *Călători străini despre Țările române*, Editura științifică, vol. I, București, 1968, p. 495.

³⁸ *Ibidem*, Vol. II, p. 634.

³⁹ Balogh Jolán, *op. cit.*, p. 82.

⁴⁰ *Istoria orașului Oradea*, p. 110-111.

⁴¹ Adrian Andrei Rusu, *op. cit.*, p. 57.

⁴² Balogh Jolán, *op. cit.*, p. 172: „Im Dezember 1638, als die alte Kirche ganz abgebrachen wurde, stiess man auf eine Gruft, darin ein königlicher Sarg stand. Im Sarg befand sich eine goldene, mit Edelsteinen reich besetzte Krone, ein Szepter, Monstranzen und goldgestickte Mess- und Kirchenornamente; darunter auch ein hell leuchtender Diamant, so gross wie ein Hünerei und daneben silberne Bänke und Stange”; „antehac Episcopale templum cum monumento Imperatoris Sigismundi et regis Ladislai continebat, ante paucos autem annos iussu Gabrielis Bethleni, Transylvaniensis tum Principis, dirutum et in propugnacolorum formam redactum est”

⁴³ *Călători străini despre țările române*, vol. V, p. 545.

⁴⁴ Balogh Jolán, *op. cit.*, p. 185.

⁴⁵ *Eadem*, p. 224.

le-a mai rămas să distrugă decât faimoasele statui ale regilor, "talismanele cetății", așa cum le numește cronicarul turc Evlia Celebi, care descrie cetatea după cucerire⁴⁶. Despre morminte, catedrală și statui informează în 1670 și Mathias Miles în raportul său despre cetatea din Oradea. Spre deosebire de alte surse el apreciază că biserica catedrală a fost distrusă în 1630 la ordinul principelui Gabriel Bethlen⁴⁷. Lucrarea *Descriptio Novissima imperii Turcici*, apărută în 1687 în momentul succesului contraofensivei habsburgice, este o compilație vastă despre istoria recentă a imperiului otoman, fiind elaborată firește din perspectivă habsburgică. În această lucrare este notat faptul că catedrala episcopală cu cele două turnuri, catedrală unde fusese înmormântați împăratul Sigismund și regele Ladislau, a fost distrusă și transformată în bastioane, fără a aminti din ce motiv și cine a ordonat acest lucru. De asemenea, fără a consemna momentul, precizează cu aproape aceleași amănunte ca în anuarul de la Frankfurt despre descoperirea aceluia cavou cu sicriul regal, în care se afla bogata comoară și coroana din pietre prețioase deosebit de valoroasă. După descrierea acestei comori, aduce o explicație importantă; anume că această comoară a stârnit o mare dispută între împărat și principii transilvaniei ("welches hernach grosse Streitigkeiten zwischen Ihro Kayserl. Majestät, und dem Fürsten, verursacht")⁴⁸. Această idee o regăsim și într-o relatare amănunțită despre cetatea și orașul Oradea făcută cu ocazia asediului final din iunie 1692. Relatarea începe cu o încadrare tragică a evenimentelor datorate numeroaselor jertfe umane pe care le-a cerut cetatea Oradea de-a lungul perioadei cât a fost revendicată de Casa de Habsburg, de sultanul otoman și de principii Ardealului. O cauză care a generat aceste lupte sângeroase o află autorul relatării în faptul că în anul 1638 cu ocazia demolării bisericii episcopale aflate în castel s-a descoperit sub pământ într-un cavou întunecos un sicriu regal cu o mare comoară de pietre prețioase de o valoare nemaipomenită. Această comoară a fost revendicată pe de o parte de împăratul romano-german ca rege al Ungariei, considerînd că ea a aparținut cândva acestora și a fost depusă în acel mormânt odată cu înmormântarea regelui-împărat, iar pe de altă parte de principii ardeleni care considerau că Oradea face parte din principatul lor⁴⁹. Deși nu precizează cărui rege ungar ar fi aparținut comoara, putem deduce că se referea la împăratul Sigismund, care a fost înmormântat cu bogata s-a comoară.

După ce austriecii ocupă Transilvania, începe o altă etapă în reconstrucția și destinul cetății din Oradea, proprietate în evul mediu a Episcopiei romano-catolice. Acum episcopul catolic, numit și comite suprem al Bihorului, revendică cetatea de la imperiali⁵⁰. În 6 aprilie 1699 Cancelaria ungară trimite Consiliului de război copia memoriului episcopului catolic de Oradea, Augustin Benkovics, prin care acesta solicită sprijin pentru ridicarea bisericii catolice din cetate așa cum a fost întemeiată de regele sfânt Ladislau și unde acesta își are monumetul funerar alături de cel al împăratului Sigismund⁵¹. Episcopul n-a mai reușit să edifice vechea catedrală în cetate, spațiu care a primit un rol strict militar după cucerire. În ea s-a construit spre sfârșitul secolului al XVIII-lea doar o biserică de garnizoană în alt loc decât vechiul amplasament al vechii catedrale⁵². În timpul săpăturilor efectuate în cetate cu prilejul unor lucrări de canalizare s-a descoperit din nou un mormânt regal. În 13 iulie 1755 comandantul cetății, generalul Charles de Camon Marquis de Ville, îi raportează împărătesei Maria Tereza că a descoperit un mormânt regal în cetate. Acest raport nu s-a păstrat, dar aflăm despre el din alt raport emis cu patru zile mai târziu la solicitarea curții vieneze, în care este anexată schița curții cetății cu locul unde s-a descoperit cripta regală, precum și conturul săpăturilor proiectate⁵³. De asemenea, raportul lui de Ville menționează și obiectele găsite în mormânt. Între obiectele găsite se numără: o parte dintr-o coroană, o agrafă, care s-a presupus multă vreme a fi ale reginei Maria, soția lui Sigismund. Părțile din

⁴⁶ *Călători străini despre țările române*, vol. VI, 1976., p. 527.

⁴⁷ Balogh Jolán, *op. cit.*, p. 221.

⁴⁸ *Eadem*, p. 224.

⁴⁹ Arhivele Naționale Istorice Centrale-București, *Colecția de microfite Austria*, rola 26, cadrele 540-541.

⁵⁰ Mihai Georgiță, *Contribuții la istoricul cetății Oradea-seccolele XVIII-XIX*, Crisia, XXX, 2000, p. 187-191.

⁵¹ Balogh Jolán, *op. cit.*, p. 235.

⁵² Mihai Georgiță, *op. cit.*, p. 191-196.

⁵³ Balogh Jolán, *op. cit.*, I, vezi figura 172.

coroană, măruț țării și o bijuterie de care atârna un dragon au fost preluate de tezaurariat în 25 iulie⁵⁴. Putem presupune că această bijuterie, a cărui pandant este un dragon, este de fapt o piesă funerară din mormântul împăratului Sigismund, membru de prim rang al ordinului Dragonului. Certitudini cu privire la faptul că este vorba despre descoperirea mormântului lui Sigismund apar numai o dată cu cercetările sistematice de arheologie, întreprinse în cetatea Oradea spre finalul secolului al XIX și începutul secolului următor. După Henszlmann el s-ar afla la vest de mormântul lui Ladislau, iar cercetările ulterioare confirmă faptul că în 1755 a fost descoperit de fapt mormântul împăratului și nu al reginei, întărind presupuziția noastră făcută pe baza pandantului cu formă de dragon. Localizarea cu exactitate a mormântului a fost făcută în timpul săpăturilor efectuate de arheologul Halasi Fekete Péter în anul 1912⁵⁵. Așadar, există suficiente mărturii care să ateste faptul că împăratul Sigismund de Luxemburg a fost înmormântat în cetatea Oradea și motive temeinice pentru care el să fi ales să-și doarmă somnul de veci în urbea de pe Criș.

⁵⁴ *Eadem*, II, p. 246, 263-264; Adrian Andrei Rusu(coord.), *op. cit.*, p. 11.

⁵⁵ Kerny Terézia, *op. cit.*, p. 165-166.